

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО**

**ЕКОНОМІЧНІ ТА ВИРОБНИЧО-
ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ В
КООРДИНАТАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Колективна монографія

За редакцією
Касич А.О.
Хоменко М.М.

Кременчук 2015

УДК 330.342
ББК 65.011
Е 45

*Рекомендовано до друку вченою радою Кременчуцького національного
університету імені Михайла Остроградського, протокол №5
від 19.03.2015 року*

Рецензенти:

Гончаров Ю.В., доктор економічних наук, професор
Пилипенко А.А., доктор економічних наук, професор

*Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку,
яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів
відповідальність несуть автори.*

**Е 45 Економічні та виробничо-економічні системи в координатах
сталого розвитку:** Колективна монографія / За ред. А.О. Касич,
М.М. Хоменко – Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 2015. – 228 с.

В монографії викладені результати досліджень колективу вітчизняних науковців щодо актуальних теоретичних та практичних питань розвитку сучасної економіки.

В монографії розглянуто широкий спектр проблем з таких напрямів:

- макроекономічні параметри розвитку національного господарства в сучасних умовах;
- соціально-економічні проблеми розвитку вітчизняних підприємства та організацій;

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями стійкого розвитку національного господарства.

УДК 330.342
ББК 65.011

© Кременчуцький національний
університет імені
М. Остроградського, 2015

ЗМІСТ

Розділ 1. Актуальні питання розвитку національного господарства: галузевий та регіональний аспект

1.1. Розбудова в Україні каскадних форм організації виробничо-господарської та міжгалузевої й міжрегіональної взаємодії (Алимов О.М., Микитенко В.В.)	5
1.2. Економічні кризи ХХІ століття: причини, уроки та виклики (Касич А.О.)	19
1.3. Взаємозв'язок та взаємодія місцевого ринка праці із суміжними ринками (Дружиніна В.В.)	28
1.4. Соціальні аспекти підприємництва в Україні (Залуніна О.М., Углава А.О.)	34
1.5. Макроэкономический анализ инфляции в Российской Федерации и за рубежом в первом-третьем кварталах 2014 года (Балынин И.В.)	41
1.6. Инвестиционная панорама Беларуси в условиях технологической модернизации (Тетеринец Т.А.)	55
1.7. Потенціал економії паливно-енергетичних ресурсів у забезпеченні збалансованого розвитку автотранспортного комплексу України (Кофанова О.В.)	62
1.8. Аналіз основних напрямів ресурсозбереження в космічній галузі (Омельяненко В.А.)	69
1.9. Систематизація та класифікація дефініції «регіон» (Семко Т.В., Ситкіна М.В.)	73
1.10. Сталій розвиток за врахування сезонності послуг «зеленого» туризму (Хоменко М.М.)	81
1.11. Проблемы самореализации человека: экономические и психологические аспекты (Цекановський З., Силюк Т.С.)	90
<i>Розділ 2. Організаційно-економічні механізми забезпечення розвитку господарюючих суб'єктів</i>	
2.1. Корпоративна соціальна відповідальність як основа соціально-орієнтованого розвитку економіки України (Бондар-Підгурська О.В., Глебова А. А.)	98
2.2. Розбудова організаційно-економічного механізму стратегічного управління реструктуризацією промисловості та інкорпорація загальноекономічної динаміки розвитку підприємств до його концептуально-аналітичної моделі (Демешок О.О., Белова А.І.)	110
2.3. Банковские формы финансовой поддержки предприятий (Сова Б., Пукала Р.,)	122
2.4. Оцінка інтелектуального капіталу підприємств (Онищенко О.В.)	131
2.5. Розробка механізму модернізації в умовах сталого розвитку підприємства (Гноєва І.М., Циган В.А.)	140
2.6. Небанковские формы финансирования малых и средних предприятий (Пукала Р., Сова Б.)	147
2.7. Складові механізму матеріальної мотивації працівників малих підприємств (Попадюк О.О.)	154

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

2.1. Корпоративна соціальна відповідальність як основа соціально-орієнтованого розвитку економіки України

Орієнтація на індивідуальний і груповий егоїзм, прагнення до максимізації прибутку будь-якою ціною, панування індустріальних технологій і впровадження суспільно-функціональних інновацій без урахування їх соціальних та екологічних наслідків викликала соціально-економічну кризу, наслідком якої стала висока напруга в країні, усвідомлення більшістю людей сформованого стану, при якому задоволення їх матеріальних і культурних потреб опинилося під загрозою або стало неможливим. У суспільстві йде процес накопичення масового психічного збудження людей, що конкретно виявляється в політичних демонстраціях, мітингах, страйках і різних інших формах групового та індивідуального конфлікту-протесту. Втрачається довіра до держави, правлячої партії і місцевих органів влади [143, с.11]. Така ситуація вимагає повернутися до осмислення не лише цілей суспільства, значення в економіці етики, моралі і моральності, але і до того, як пов'язаний науково-технічний прогрес з соціальною відповідальністю [144, с.5-6]. «Автоматичне впровадження концепції соціальної відповідальності неможливе, тому, що надмірна «зарегульованість» економіки з боку держави у вигляді високих податків і соціальних трансфертів здатна привести до зниження мотивації праці і інвестиційної активності, можливе переміщення виробничої діяльності з легальної області в нелегальну. Відсутність продуманої соціальної політики, підтримки з боку держави певних секторів економіки, пріоритетних галузей і видів діяльності може позбавити стимулів до роботи у самих незахищених економічних агентів і спонукати їх до недотримання формальних правил гри або до організованої їх зміни з використанням лобістських груп спеціальних інтересів, що призведе до загальної макроекономічної нестабільності та негативно відбивається на ефективній економічній діяльності країни» [144, с.239]. Для України сліпе копіювання теоретичних підходів і практичних механізмів, вироблених і використаних в інших соціумах є не досить результативним, проте імплантація окремих елементів випробуваних практикою моделей фінансового та економічного розвитку в контексті забезпечення соціальної відповідальності є цілком перспективною. Перед державою сьогодні стоїть завдання реалізації концепції забезпечення сталого соціально-орієнтованого розвитку країни, зберігши при цьому соціальний і екологічні пріоритети внутрішньої політики, вироблення нової парадигми інноваційного розвитку країни, орієнтованої на глобальні цивілізаційні тенденції в контексті

¹⁴³ Никитенко П.Г. Социалистическое накопление и общественное воспроизводство (политико-экономические аспекты «краха СССР» и «социализма») / П.Г. Никитенко. – Минск: Право и экономика, 2010. – 231 с.

¹⁴⁴ Сокол Н.А. Вплив інституційних чинників на процес формування соціальної відповідальності бізнесу в Україні / Н. А. Сокол // Бізнес-інформ. — 2014. — №5. — С.238-241

упередження планетарних фінансових, економічних, політичних, екологічних та інших кризових явищ. При цьому, представляється соціально безвідповідальним просто декларувати необхідність підвищення витрат на науку, необхідно знаходити нові механізми фінансового управління та стратегічні форми взаємодії з громадськістю і урядами, які були б спроможні реалізувати концепцію корпоративної соціальної відповідальності як основу соціально-орієнтованого розвитку економіки України.

Дослідженню питань соціальної відповідальності присвячено численні праці зарубіжних вчених: Ю.Благова, Т.Вілсона, В.Гордіна, К.Девіса, А.Керролла, М.Крамера, М.Портера та інших. Теоретичні питання щодо впровадження соціальної відповідальності в реалії українського бізнесу висвітлені в працях таких українських науковців, як А.Амоша, І.Акімова^[45], Г.Башнянц, Ю.Бегма, В.Бульба^[46], В.Божкова^[47], В.Воробей, А.Глебова^[48], І.Зверкович, В.Іванова^[49], А.Іващенко^[50], Р.Колишко, А.Колот^[51], О.Лазаренко, А.Ласукова^[52], С.Литовченко, І.Лебедев^[53], С.Мельник, Я.Мозковий^[54], І.Малік, Л.Петрашенко^[55], Л.Сагер^[48], О.Скляр, Н.Сокол^[45], М.Третяк^[47], Н.Шира^[51] та інших.

Визначенню суті та основних характеристик соціально орієнтованої моделі розвитку національної економіки присвячені роботи Л.Абалкіна, Є.Балобанова, О.Булатова, Т.Гончаренко^[56], М.Каргалової, М.Кастельса,

⁴⁵ Акімова І. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження / І.Акімова, А.Маршиків, О.Осінькіна. — К:КІТ, 2005. — 53с.

⁴⁶ Бульба В.Г., Третяк М.В. Зарубіжний досвід державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу / В.Г.Бульба, М.В.Третяк // Теорія та практика державного управління. — 2013. — вип.3(42). — С.2

⁴⁷ Божкова, В.В. Соціально-відповідальний бізнес як один із напрямків поліпшення іміджу вітчизняних суб'єктів господарювання [Текст] / В.В. Божкова, Л.Ю. Сагер // Механізм регулювання економіки. — 2010. — №1. — С.145-153

⁴⁸ Глебова А.А. Социальная ответственность бизнеса Украины на современном этапе формирования рыночных условий / А.А.Глебова. // Материали Международной заочной научно-практической конференции «Экономика и управление: теория и практика» (Россия, г.Новосибирск, 20 сентября 2012 г.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sibac.info/101-arkhiv-statej/2012/09-2012/3898-3898>

⁴⁹ Иванова Вера. Особенности формирования моделей КСО / Вера Иванова // Сообщество внутренних коммуникаторов. Социальные программы. 2012. — сентябрь [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.inside-pr.ru/korp-kultura/sotsialnye-programmy/1148-osobennostifomirovaniyakso>

⁵⁰ Шира Н.О., Іващенко А.І. Напрями впровадження корпоративної соціальної відповідальності в практику українських підприємств / Н.О.Шира, А.І. Іващенко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2502>

⁵¹ Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність, соціальна звітність та аудит як сучасні інститути і технології соціального розвитку / А. М. Колот // Україна: аспекти праці: наук.-екон. та сусп.-політ. журнал / Вид-во «Праця»; голов. ред. О. Варезька. — 2010. — № 3. — С. 3-9.

⁵² Ласукова А.С. Порівняльний аналіз моделей корпоративної соціальної відповідальності в банках світу / А.С. Ласукова // Вісник Запорізького національного університету. — 2012. — №3(15). — С.181-188

⁵³ Лебедев І. В. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник ефективного менеджменту / І. В. Лебедев // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2007. — № 27. — С.197-203.

⁵⁴ Мозковий Я.І. Моделі корпоративної соціальної відповідальності в банках / Я.І.Мозковий [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=700>

⁵⁵ Петрашко Л. П. Корпоративна соціальна відповідальність в українській бізнес практиці / Л.П.Петрашко // Міжнародна економічна політика: наук. журн. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; голов. ред. Д. Лук'яненко.— К. : КНЕУ, 2011. — Вип. № 1-2(14-15). — С. 115-141

⁵⁶ Гончаренко Т.В. Механізм формування соціально орієнтованої ринкової економіки України. Дисертація на здобуття наукового ступеня к.е.н. із спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. — Донецьк: Донецький державний університет управління, 2013. — 219с.

Т.Маршалла, С.Ойкена, М.Мертон, П.Никитенко^[44], В.Рьопке, Л.Ерхарда, Ф.Хайека, П.Хіманена та інших. Серед вітчизняних вчених-економістів, в роботах яких досліджуються питання впровадження принципів соціально орієнтованої економіки в Україні, слід виділити О.Азарян, Л.Батченко, І.Булеєва, Б.Вейцмана, В.Геєця, М.Корнєва, О.Кратта, О.Мартякову, В.Меленюка, О.Новікову, О.Михуринську, О.Поважного, С.Поважного, С.Погасія, Ф.Поклонського, І.Ситнік, Т.Сьомкіну, О.Чилікіна, О.Шепеленко, І.Шкрабак. Разом з тим, питання соціальної відповідальності як основи соціально-орієнтованого розвитку економіки України залишаються недостатньо висвітленими.

Тому, метою дослідження є обґрунтування корпоративної соціальної відповідальності як основи соціально-орієнтованого розвитку економіки України та виокремлення характерних рис її національної моделі як основи соціальної стабільності.

«Соціально орієнтована ринкова економіка – це модель розвитку економічної системи, яка функціонує на основі домінування приватної форми власності в поєднанні з державною власністю та активним державним втручанням в систему перерозподілу національного доходу та систему соціального захисту населення. Її сутність полягає у державному регулюванні ринкової економіки для досягнення соціальних цілей.

У центрі уваги соціально-орієнтованої ринкової економіки знаходиться людина з її потребами й інтересами, її відносини з іншими членами суспільства в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання, а її завданням стає пізнання закономірностей становлення і розвитку господарського механізму, свідомо орієнтованого на вирішення соціальних проблем, тобто створення умов для реалізації загально визнаних прав людини на мінімальне споживання, працю, освіту, охорону здоров'я та соціальне забезпечення в разі непрацездатності, безробіття, стихійних лих тощо, а також забезпечення хоча б простої репродукції населення з поліпшенням якості його життя та стану генофонду, відтворення потенціалу ресурсів праці у вимірах його фізичного здоров'я, професійного рівня тощо.

Соціально орієнтована ринкова економіка допомагає виробити правильну економічну і соціальну політику на макро- і мікрорівнях, досягти в суспільстві соціального партнерства, зберегти і збільшити суспільні цінності, забезпечити рівні умови доступу до них.

Тому основною метою функціонування соціально орієнтованої економіки є підвищення добробуту населення, забезпечення економічного зростання на основі підпорядкування економіки завданням соціального розвитку суспільства, що набуває ознак соціально-орієнтованої економічної політики.

Таким чином, формування соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні має базуватися на використанні моделі високотехнологічного розвитку національного господарства з одночасним поступовим розвитком людського капіталу»^[157, с.66-67], що актуалізує концепцію соціальної відповідальності бізнесу і докорінно змінює роль корпорацій в економіці.

«Бізнес розглядається тепер не тільки і не стільки в якості основного

каталізатора економічного прогресу, але також як інститут, що бере активну участь у підтримці соціальної стабільності в суспільстві»^[150].

Отже, вищевикладене дозволяє нам дійти висновку, що в основу соціально-орієнтованого розвитку економіки України має бути покладено соціальну відповідальність, що обумовлює необхідність розгляду найбільш розповсюджених у практиці господарювання її визначень через відсутність єдиного тлумачення (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Дефініція терміну «соціальна відповідальність»*

Автор, організація	Тлумачення
Зеленої книги Європейського союзу (2001 рік)	Це «інтеграція соціальних та екологічних аспектів у щоденну комерційну діяльність підприємств та в їхню взаємодію з зацікавленими сторонами на добровільній основі».
Для бізнесу задля соціальної відповідальності (BSR)	Це «досягнення комерційного успіху засобами, які передбачають дотримання моральних цінностей та повагу до людей, спільнот і навколишнього середовища».
Міжнародний форум лідерів бізнесу (IBLF)	Це «сприяння відповідальній діловій практиці, яка дає вигоду бізнесу та суспільству й допомагає досягти соціального, економічного та екологічно усталеного розвитку через максимальне збільшення позитивного впливу бізнесу на суспільство з одночасною мінімізацією його негативного впливу».
Всесвітня ділова рада за сталий розвиток (WBCSD)	Це «зобов'язання бізнесу сприяти усталеному економічному розвитку, працюючи з робітниками, їхніми сім'ями, місцевою громадою та суспільством у цілому для поліпшення якості їхнього життя».
Асоціація менеджерів	Це «публічний інструмент інформування акціонерів, співробітників, партнерів і всього суспільства про те, як і якими темпами компанія реалізує закладені в своїй місії або стратегічних планах розвитку мети економічної стійкості, соціального благополуччя і екологічної стабільності».
Всесвітня бізнесова рада із сталого розвитку	Це «зобов'язання бізнесу сприяти сталому економічному розвитку, працюючи з найманими працівниками їхніми родинами, місцевою громадою та суспільством загалом з метою покращення якості життя».

*Узагальнено авторами на основі опрацювання літературних джерел^{[151],[152]}

Так, на думку авторів, *соціальна відповідальність* (СВ) — це етичний, моральний та ціннісний аспект поведінки суб'єкту господарювання, який обумовлює сталий соціально-орієнтований розвиток економічних систем і впливає на задоволення життєво важливих інтересів суспільства, соціуму та держави(ЖВІ).

Відповідно *корпоративна соціальна відповідальність* (КСВ) — це відповідальність компанії за вплив її рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, у т.ч. здоров'ю та добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки та інтегрована у діяльність організації і практикується у її відносинах^[157].

Використання поняття «соціальна відповідальність» та «корпоративна соціальна відповідальність» пов'язано з моделями, які сформувалися у світовій практиці господарювання, а його поширення певними причинами: 1) подальша концентрація і централізація капіталу; 2) підвищення ролі в економіці і політиці

¹⁵⁷ ISO – Management and Leadership Standards – ISO 26000 – Social Responsibility [Електронний ресурс] . — Режим доступу: <http://www.iso.org/sr>

корпорацій, насамперед, транснаціональних; 3) поширення загальної тенденції до соціалізації економіки; 4) підвищення в економіці ролі соціальних факторів, насамперед, людського і соціального капіталу; 5) загострення протиріччя між суспільним характером економічної діяльності і приватним способом присвоєння; 6) зростання соціальної напруги внаслідок посилення нерівності і бідності; 7) загроза екологічної кризи; 8) загострення конкуренції на внутрішніх і міжнародних ринках; 9) зростання ролі нематеріальних активів, таких як репутація і бренди ^[158]. Автори наполягають, на виокремленні й такої причини, як необхідність забезпечення відтворення біосоціального продукту, як основної діючої сили інноваційної економіки.

Таким чином, *концепція соціально відповідального бізнесу* відобразила в собі збіг, з одного боку, зрослих **очікувань суспільства** щодо власників, менеджменту, виробничих структур бізнесу, з іншого – **згоди представників підприємницьких кіл** визнати справедливність цих очікувань і відповідати їм у своїй економічній діяльності. Зазначені передумови призвели до концептуального оформлення ідеї соціально-відповідального бізнесу, або корпоративної соціальної відповідальності в економічно розвинених країнах – США, Великобританії, Японії, Німеччині тощо. В основу даної концепції лягло переконання в тому, що підприємці повинні не тільки піклуватися про прибуток, але й розділити із суспільством і державою відповідальність за існуючі соціальні та екологічні проблеми^[147]. Як показали дослідження Warwick Business School (1999р.) добросовісної корпоративної практики 500 європейських компаній, 74% компаній-респондентів беруть участь у вирішенні проблеми зайнятості, 26% прагнуть зміцнити сферу освіти та охорони здоров'я; 94% компаній заявили, що мали фінансовий вигравш від заходів КСВ, 95% компаній здійснюють постійні соціальні програми, а участь компанії в якості однієї зі сторін проекту відбувається в 78% випадків; майже всі компанії беруть участь в програмах КСВ з комерційних міркувань (більшість заходів включені в основні програми бізнесу – 69%)^[150]. Таким чином, світовий досвід розвитку міжнародних корпорацій свідчить, що «соціальна відповідальність сприяє розвитку компаній і, навпаки, уникнення соціальної відповідальності звууже можливості успіху компанії. Саме такий підхід покладений в основу «залізного закону відповідальності», згідно з яким у довгостроковій перспективі ті, хто не використовує наявну владу в такому напрямі, що визначається суспільством як відповідальний, ризикує втратити цю владу. Компанії, що втілювали в життя концепцію соціальної відповідальності, мали в 2–4 рази вищі темпи зростання, ніж конкуренти, що обмежували свої цілі вилученням прибутку. Отже, взявши до уваги оцінки спеціалістів Бостонської дослідницької групи, які доводять, що «в компаніях, що впроваджують КСВ, дохідність продажів зростає на 3 %, активів – на 4 %, капіталу та акцій – більш ніж на 10 %» ^[156, с.117], а також фінансово-економічну та політичну кризи, які охопили нашу країну ми наголошуємо на необхідності виокремлення низки моделей корпоративної

¹⁵⁸ Формування людського капіталу сталого розвитку на засадах корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.csnikrains.org/peremoci.html>.

соціальної відповідальності, в. т.ч. перспективної національної, яка має притаманні лише їй риси (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз зарубіжних моделей корпоративної відповідальності як основи формування перспективної національної моделі КСВ*

Ознака порівняння	Американська модель	Європейська модель	Азійська (японська) модель	Перспективна національна модель
1	2	3	4	5
Специфіка КСВ	Тяжіє до філантропії	Пов'язана безпосередньо з бізнесом і формалізується у вигляді стратегії	Орієнтується на культурні традиції країни	Орієнтується на національні культурні традиції (православне християнство) та формалізується у вигляді стратегії
Сфера застосування	Будь-яка. Фінансування соціальних програм відбувається через неприбуткові організації або напрями.	Сфера застосування обмежується цінностями та стратегією	«Виробнича сім'я» - всі працівники компанії	Фінансова сфера (банківський сектор), фінансування соціальних програм відбувається через профспілки
Правове регулювання	Застосування принципів прецедентного права	Кодифікація законодавства	На законодавчому рівні не передбачається. Регулюється внутрішніми корпоративними директивами	Регулюється на законодавчому рівні, а також передбачається можливість застосування внутрішніх корпоративних директив у випадках передбачених законодавством
Цільовий орієнтир	КСВ – вибір компанії, пов'язаний із репутацією.	КСВ – добровільний вибір компанії робити більше, ніж встановлено	КСВ – реалізація завдань та цілей в межах інституту «довірчого найму»	КСВ – вибір компанії, пов'язаний із іміджем корпорацій та соціальною свідомістю.
Зв'язок суб'єкта господарювання із його соціальними проектами	Передбачає мінімальний зв'язок – чим менший зв'язок між бізнесом та соціальним проектом, тим краще	Тісний зв'язок, тобто діяльність пов'язана із розвитком компанії	Тісний зв'язок, компанія підтримує своїх працівників на всьому їх життєвому шляху	Тісний зв'язок, тобто діяльність пов'язана із розвитком компанії
Роль держави в регулюванні процесів КСВ	Практично відсутня, передбачає, що компанії самостійно визначають необхідність та ступінь впливу на вирішення проблем суспільства	Державне регулювання суттєве, перелік програм, закріплений на законодавчому рівні	Активна роль держави, особливо в стратегічному плануванні бізнесу	Активна роль держави, яка ґрунтується на принципі соціальної справедливості, а саме: верховенстві закону, розподілу достатку, справедливому ставленню і відсутності дискримінації.

1	2	3	4	5
Вид відповідальності	Індивідуальна	Колективна солідарна	Колективна	Колективна
Відносини із зацікавленими сторонами	Етичність відносин зі стейкхолдерами є засобом більш повного задоволення інтересів власників	Однаково рівне ставлення до всіх зацікавлених осіб	Рівне ставлення до всіх, але найбільша увага приділяється «виробничій сім'ї»	Однаково рівне ставлення до всіх зацікавлених осіб. Співробітництво між соціальними партнерами (бізнес, профспілки та уряд)

*Узагальнено авторами на основі опрацювання літературних джерел^[153, 159, 160, 161, 162].

І.В.Лебедев констатує, що впровадження концепції КСВ у нашій країні відбувається у набагато складніших умовах порівняно з іншими країнами. У зв'язку з цим потрібен наполегливий цілеспрямований пошук оптимальної моделі корпоративної соціальної відповідальності у наших умовах і розробка ефективного механізму її реалізації^[154].

Варто зауважити, що через кризовий і посткризовий розвиток КСВ ініціатива у прийнятті компаніями на себе зобов'язань зі сталого розвитку і відповідальності перед суспільством стрімко падає.

«Поки що в Україні більшість компаній (як великих, так і середніх і малих) не мають визначеної стратегії соціальної відповідальності і перебувають на етапі дотримання законодавства та «точкових» добродійних проєктів.

Включення КСВ у стратегічні орієнтири компаній, розробка стратегії соціальної відповідальності спостерігається лише у 29,6 % досліджуваних компаній.

Це означає, що КСВ для більшості вітчизняних компаній обмежується лише епізодичними заходами, що направлені на охорону довкілля (1/2 опитаних респондентів), соціальні інвестиції в територіальні громади (1/3 опитаних компаній), запровадження енергозберігаючих технологій, сортування та утилізацію відходів (26,6 % опитаних респондентів)»^[163].

Таким чином, фрагментарність у розумінні респондентами сутності КСВ засвідчує відсутність стратегічної концепції її розвитку на підприємствах малого та середнього бізнесу України^[164].

Згідно результатів порівняльного дослідження українських бізнес-практик КСВ 2005–2010 рр. слід відзначити низький рівень врахування

¹⁵⁹ Формування людського капіталу сталого розвитку на засадах корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.csr-ukraine.org/peremojci.html>

¹⁶⁰ Туров В.В. Ісламізація економіки як фактор макроекономічної стабільності в Казахстані / В.В. Туров. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1⟨2863>.

¹⁶¹ Исламская экономическая модель: перспективы реализации в мусульманском и немусульманском сообществах. — М.: Изд дом "Шанс", 2004. — 15с

¹⁶² Корнев В.В. Исламская финансовая модель: особенности та перспективы развития/ В.В.Корнев // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми та механізми фінансового управління» — Харків: «Науково—дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України», 2013. — С.186-190

¹⁶³ Аналітичний звіт «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні 2005-2010: стан та перспективи розвитку» // Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». — 2010. — 56с. — С. 24–34.

¹⁶⁴ Корпоративна соціальна відповідальність малого та середнього бізнесу в Україні: експертний аналіз// Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». — 2007. — 32с. — С. 30.

інтересів стейкхолдерів у діяльності компанії.

Найчастіше враховуються інтереси споживачів та органів державної влади, найменше – недержавних організацій і дослідницьких організацій, навчальних закладів.

Основними стимулами реалізації заходів соціальної відповідальності є: пільгове оподаткування, зменшення адміністративного тиску місцевих органів влади та ознайомлення з позитивними прикладами впровадження програм / заходів із соціальної відповідальності в світі.

Поіменовані основні перешкоди реалізації соціальної відповідальності: брак коштів, податковий тиск і недосконалість нормативно-правової бази^[156].

Отже, для нашої країни, де громадянське суспільство ще не сформовано, де ступінь суспільної самосвідомості залишається низькою, добровільність КСВ повинна поєднуватися з державним регулюванням соціально відповідальної поведінки.

Видається, що державі слід було б, по-перше, заохочувати соціально відповідальні корпорації шляхом надання податкових пільг та інших форм державної підтримки; по-друге - підтримувати розвиток фондів соціально відповідального інвестування; по-третє - стимулювати появу кваліфікованих кадрів в області КСВ»^[150].

Проте, кожна із світових моделей корпоративної соціальної відповідальності має свої особливості, які сформувалися у результаті їх практики застосування, що викликало різне ставлення до соціальної відповідальності.

Так, фахівець В.В. Божкова та Л.Ю. Сагер^[148] наводять недоліки та переваги від впровадження соціальної відповідальності в бізнесі (табл. 2.3), які можуть як посилити сильні сторони підприємства, так і знизити його конкурентоспроможність.

Таблиця 2.3

Недоліки та переваги концепції «соціальної відповідальності бізнесу»*

Для бізнесу	Для суспільства	Для держави	Для регіону
1	2	3	4
Переваги			
можливість встановлення партнерських відносин між владою, бізнесом і громадськістю			
забезпечення суспільної репутації організації, поліпшення іміджу	удосконалення та розвиток соціальної захищеності населення	вирішення частини ключових соціальних проблем	вирішення соціальних проблем, підвищення соціальних стандартів життя
зростання довіри населення до діяльності компанії, її товарів та послуг	можливість залучення інвестицій у певні суспільні сфери	збереження і використання «інтелектуального ресурсу» на потреби країни і регіону	підвищення інвестиційної привабливості регіону
зростання професіоналізму і утримання кадрового потенціалу на підприємстві	можливість підтримки громадських ініціатив, інноваційних проектів	можливість залучення інвестицій у певні суспільні сфери	можливість вирішення та реалізації соціальних проектів
забезпечення лояльності персоналу компанії	розвиток соціальної і творчої активності населення		

зростання вартості нематеріальних активів	збільшення матеріальної бази, що обкладається податком та сплата податків		
скорочення оперативних витрат			
відповідність нормам і стандартам світової економічної спільноти			
Недоліки			
порушення принципу максимізації прибутку (направлення частини ресурсів на соціальні потреби знижує вплив даного ресурсу)	недостатній рівень звітності широкій публіці	витучення коштів на соціальні програми за рахунок зменшення бюджетів економічних програм	
витрати на соціальну залученість (засоби, що направляються на соціальні потреби, є для підприємств а витратами)	перенесення витрат на заходи соціальної відповідальності на споживачів у вигляді підвищення цін		
недолік уміння вирішувати соціальні проблеми (персонал підприємств а, як правило, позбавлений досвіду роботи з даними питаннями)	перенесення відповідальності за вирішення соціальних проблем на сферу бізнесу		

**Узагальнено авторами на основі опрацьованих літературних джерел[148]*

В той час, коли Європейська комісія розглядає КСВ у контексті сталого розвитку регіону та Стратегії Європейської комісії з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) 2011–2014: швидше, вище, сильніше^[165], а міжнародному рівні розроблені, навіть, міжнародні стандарти, які дозволяють оцінювати соціальну відповідальність, в Україні лише відбувається процес формування національної моделі корпоративної соціальної відповідальності (табл.2). На думку авторів, саме соціальна звітність, поряд з задоволенням ЖВІ, покликана адекватно оцінити рівень ефективності реалізації концепції «соціальної відповідальності» в країні та сприяти підвищенню інвестиційної привабливості національних товариств.

Проте, для України основною проблемою оцінки соціальної відповідальності бізнесу є те, що соціальна звітність носить рекомендаційний, а не обов'язковий характер.

В той час як західний стандарт мотивує підприємця здійснювати добровільні соціальні інвестиції, в Україні закони мають виключно примусовий характер і значна кількість обов'язкових соціальних функцій характеризуються фіскальним значенням.

Наприклад, соціальне страхування, де розмір соціальної ставки становить за фактом від 36,76% до 49,7%^[149]. З нашої точки зору, це надзвичайно великий податковий тягар для бізнесу, що примушує роботодавців використовувати

¹⁶⁵ Стратегія Європейської комісії з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) 2011-2014: швидше, вище, сильніше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csr-ukraine.org/strategiya_evropeyskoi_komisii_.html

суб'єктивністю доцільно використання організаційно-правових механізмів взаємодії органів влади та господарюючих суб'єктів в контексті зміцнення соціальної відповідальності українського бізнесу шляхом органічної імплементації КСВ у фінансову модель розвитку, а також включенням її в стратегію розвитку корпорацій як фактор підвищення результативності їх діяльності. Це створить сприятливі умови для реалізації ефективної соціальної політики, а саме: 1) приведення доходів у сувору відповідність з «зусиллями» і потребами членів суспільства; 2) справедливе регулювання цін на працю і товари шляхом антимонопольних заходів; 3) стирання відмінностей у рівнях життя членів суспільства за допомогою встановлення мінімуму матеріального благополуччя та ліквідації зосередження багатств (капіталу) в руках не багатьох; 4) суворе регулювання розподілу в суспільстві з метою недопущення зосередження «надмірних багатств в одних руках»; 5) здійснення економічного планування з боку держави; 6) фінансування житлового будівництва відповідно до принципу соціальної потреби. Тобто, відбудеться справедливий розподіл ресурсів.

Отже, розглянув корпоративну соціальну відповідальність як основу соціально-орієнтованого розвитку економіки України, слід наголосити на доцільності включення її у стратегію розвитку економічних систем як фактор підвищення ефективності життєдіяльності, що по мірі стабілізації економіки поступово перетвориться в фактор соціальної стабільності. Реалізація запропонованої перспективної національної моделі КСВ, в основу якої має бути імплементований досвід успішних моделей КСВ світу, а також покладені принципи моральності та етики православного християнства, дозволить гідно й прозоро розвиватися національній економіці, зміцнить міжнародний авторитет як держави, що бере активну участь у світових процесах та прискорить практичну інтеграцію України до Європейського Союзу.